

Демонструючи власну збірку фалеристичних пам'яток періоду національно-визвольних змагань за державну незалежність України в 1914–1952 рр. на II міжнародному конгресі політичних в'язнів та репресованих у Києві 7–8 листопада 1995 р. автор познайомився з надзвичайно цікавим політичним в'язнем, членом ОУН з 13-річного віку п. Миколою Луцівим, уродженцем с. Тарнавка Сколівського району на Львівщині.

Оглядаючи грошові знаки ОГПУ НКВД ССРСР з колекції автора, що мали обіг на території архіпелагу ГУЛАГ протягом 1929–1937 рр., п. Микола поцікавився чи відомо про грошові знаки — пожертви на Бойовий фонд ОУН у м. Воркута, на яких він власноручно зробив напис: «Здобудеш Українську Самостійну Державу або загинеш в боротьбі за неї»? Звичайно про такі бофони автору не було нічого відомо, хоч його збірці було декілька бофонів підпілля ОУН-УПА.

Хоча минуло з того часу понад 40 років, пан Микола по пам'яті намалював вигляд бофона, завдяки чому вдалося реконструювати вигляд цього унікального документа.

Пан Луців детально описав технологію виготовлення, а працював він у маркшейдерському бюро шахти № 9–10 з якого мав можливість винести кальку та світлочутливий папір, відомий в таборі як «аміачка». Тризуб на бофоні виконав Степан Цимбал, решту малюнка — Олесь Воденюк. На одному листі кальки було 10 зображень бофона, які потім в темноті фіксувались на світлочутливому папері за допомогою аміаку.

Ось як згадує Микола Луців про випуск бофонів: «Я належав до підпільної групи Заполярного проводу ОУН, яку очолював мій земляк з с. Волосянки Михайло Луцик, а Службу безпеки очолював студент Львівської політехніки Олесь Воденюк.

Олесь був патріотом найвищого гатунку, який не мислив життя без боротьби з більшовизмом. Вже після звільнення (десь у 1980 чи 1983 р.) Олесь мешкав у м. Бердичів, де його отруїли кагебісти. Потреба у бофонах виникла після того, як в 1954–1956 рр. в'язням почали виплачувати 50 % заробітку готівкою. В той час підпілля ОУН потребувало грошей, переважно для зв'язку із закордонним проводом ОУН, організації втечі за кордон, придбання ліків для хворих та поранених вояків УПА.

Не пам'ятаю хто подав думку використати практику ОУН, що випускало бофони в Україні у 50–60 роках, і випустити такі самі бофони в умовах таборів Воркути.

Бофони Заполярного проводу ОУН: реальність чи провокація КГБ?

Степан Пахолко,
Ольга Мартин (Львів)

Таких знаків було «надруковано» кілька сотень. Згодом їх знайшли при обшуку у Воркуті в оргреферента Проводу Василя Сохаського».

Крім того, М. Луців повідомив, що були бофони, які випускали прибалтійці та НТС (Народно-трудовий союз) російською мовою. Один з товаришів М. Луціва розповідав про випуск бофонів в м. Інта, на яких були зображені соболі, і називали ці знаки «песиками».

П. Микола Луців вважає, що оригінали бофонів мали б бути в Київському архіві КГБ у справі його судового процесу від 12 квітня 1961 р. На думку п. Миколи

А от п. В. Сохаський висловив переконання, що голова Проводу ОУН в Воркуті п. Михайло Луцик з с. Волосянка був завербований КГБ. А випуск бофонів, ведення архіву, було спровоковане ним на виявлення та знищення підпілля ОУН на шахті.

На сумніви автора щодо провокації КГБ п. Микола Луців згадував таке: «Пам'ятаю, що зібрані кошти сурово фіксувались у звітах і використовувались на крайні потреби. Знаю, що хтось з уже звільнених підпілляників поїхав у Москву і купив там за зібрані кошти друкарську машинку. На тій машинці при світлі шахтарської лампи друкував О. Воденюк різні докумен-

на слід підпілля і через кілька років слідства виявити майже всіх учасників, — більш, як сто осіб».

Про випуск бофонів голова Заполярного Проводу ОУН Михайло Луцик написав так: «Архіви воркутинської, мордовської, колимської, норільської та інших табірних управлінь ГУЛАГу, які були в мене на волі, знищені мною в с. Волосянка. Як і у Воркуті, так і у всіх табірних управліннях кероване мною підпілля ОУН-УВО з 1954 р. разом з іншими документами випускало і бофони».

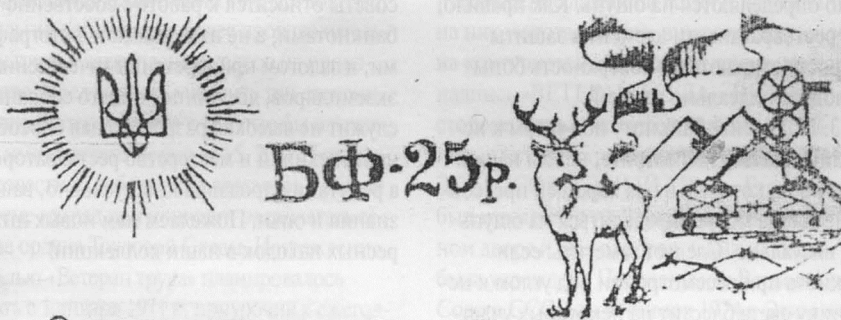
А п. Мирослав Панчук (заступник голови Проводу КУН Львівщини) взагалі піддав сумніву реальність того, що в табірних умовах була потреба в бофонах та веденні архіву. Він був переконаний, що випуск бофонів був провокацією КГБ з метою виявлення та ліквідації Проводу ОУН на шахті. За його словами підпілля у Воркуті було «організацією без організації», тому що не велися ніякі протоколи. Усі рішення Проводу виконувались на основі усного наказу та високого патріотизму й свідомості, сили волі й духу.

За його спогадами в цей час карні злочинці з Ленінграду пограбували касу на шахті № 9–10, викравши з неї понад 100 тис. карбованців. Підпілля ОУН вдалося знайти тайник з викраденими грошима, тому потреби випускати бофони там більше не було.

Як бачимо, спогади колишніх в'язнів є все-таки суперечливими і ставлять нові запитання: чи був випуск бофонів у Воркуті провокацією? Чи була потреба в бофонах та веденні архіву?

Використана література

1. Пахолко С., Мартин О. Грошові вєски на Бойовий фонд Заполярного Проводу ОУН у Воркуті: реальність чи провокація КГБ. // За вільну Україну. 31 липня 1997 р.
2. Бофони: грошові документи ОУН і УПА. // Київ. УСБ. НБУ 2008. С. 72–73, 183

**ЗДОБУДЕШ УКРАЇНСЬКУ САМОСТІЙНУ
ДЕРЖАВУ АБО ЗАГИНЕШ В БОРОТЬБІ
ЗА НЕЇ.**

БФ являється грошовою одиницею заполярного проводу ОУН. Забезпечується оплатою після здобуття Україною незалежності.
Заполярний провід ОУН

Бофон Заполярного проводу ОУН (реконструкція)

оригінали бофонів можуть зберігатися і в справі «Луцика-Воденюка» від 10 квітня 1961 р. у Львові.

На прохання автора п. Микола надав адреси декількох політичних в'язнів, з якими автор зустрічався та листувався. На жаль, деякі в'язні, до яких автор звертався письмово не відповіли, а деякі повідомили, що не чули про такі бофони.

ти. У цьому архіві були безцінні документи про боротьбу табірної підпілля, а також про бофони. Згодом цей архів став речовим доказом на слідстві і в суді. Наприкінці 50-х — початку 60-х років відбулися судові процеси над членами підпілля у Воркуті. Такі суди відбулися в Івано-Франківську, Тернополі, Луцьку та Львові. Чекістам вдалося вже після розпуску таборів натрапити